

Förbandsbesöksrapport

Helikopterflottiljen (Hkpflj)

4–5 oktober 2021

Pliktrådet

Enligt förordning 2017:1249 utgör Pliktrådet det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspiktiga under grundutbildning. Pliktrådet, som består av fem före detta värnpliktiga som väljs på den årliga Värnpliktskongressen, företräder samtliga värnpliktiga och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Rapporten

I rapporten redovisas de intryck som gavs vid besöket. Rapporten ligger till grund för den slutrapport som Pliktrådet författar i slutet av verksamhetsåret. Rapporten utgör också en dialog med besökt förband, som därmed får möjlighet att åtgärda fel och brister. Dessa kommer följas upp av Pliktrådet vid senare besök.

Pliktrådet tillser att detta dokument går ut till LMA, förbandschef eller motsvarande funktion samt förtroendevalda värnpliktiga på relevant förband. LMA ansvarar i sin tur för att vidarebefordra rapporten till relevanta funktioner på förbandet och de Pliktrådet träffat under sitt besök samt till berört soldathem. Berört förband har lämnat synpunkter på rapportens innehåll, den görs nu publik.

Deltagare:

Anton Hanny, Felicia Konstenius

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Inledning.....	3
Organisation	3
Arbetsmiljö & säkerhet.....	5
Fysisk belastning.....	5
Psykisk hälsa	6
Försvarshälsan.....	6
Attityder	6
Utrustning.....	7
Avbruten utbildning	7
Resor.....	7
Boendemiljö & vistelseutrymmen.....	7
Medinflytande	8
Information och mönstring	8
Avslutning.....	8

Sammanfattning

Helikopterflottiljen är i grunden ett välfungerande förband, men har en del utmaningar framför sig. Vi ser att arbetsbelastningen på kompaniet är väldigt hög och att mycket tid, som kan läggas på utbildningen, går till logistiska frågor för att få verksamheten att gå runt. Därför anser Plikträdet att kompaniet behöver ökat stöd av till exempel en bataljonsledning.

Plikträdet ser att förbandet arbetar förebyggande med jargongproblem och har identifierat några risker som kan bli problem längre fram i utbildningen, bland annat könsfördelningen på plutonerna flygbas-säk. Förbandet har också identifierat att psykisk ohälsa har blivit vanligare, men upplever att de kan få någorlunda bra stöd från Försvarshälsan. Däremot saknas det en tillgänglig psykolog lokalt.

Kasernbyggnaden är i gott skick men skåpen inne på logementen är inte fastsatta i väggen, vilket medför en vältningsrisk. I år har det redan skett en allvarlig olycka relaterat till detta på förbandet. Plikträdet understryker att det är ytterst viktigt att skåpen skruvas fast i väggarna.

Medinflytandesystemet upplever vi vara väl etablerat. Däremot ser vi att det saknas en alternativ väg för värnpliktiga att lyfta frågor, vilket vi tror skulle vara gynnsamt för att hitta främst gruppdynamikproblem tidigt. Vi ser också ett potentiellt problem med att värnplikthandläggaren är tillika LMA. Detta på grund av att LMA kan komma att representera den värnpliktiga i till exempel en granskningsnämnd, samtidigt som värnplikthandläggaren ska representera Försvarsmakten/ kompaniet. Plikträdet ser att en värnpliktskonsulent tillika LMA skulle vara en bra lösning på båda problemen.

Plikträdet vill också passa på att belysa förbandets arbete med stöd till de yngre befälen, samt det pågående arbetet med en anpassad belastningstrappa för de specifika befattningarna. Plikträdet ser fram emot att få följa upp resultatet av detta.

Inledning

Den 4–5 oktober genomförde Plikträdet 2021/2022 sitt första förbandsbesök på Helikopterflottiljen vid Kvarn och Linköping. Under dessa två dagar så har rådet granskat de utbildningsförhållanden som råder på regementet. För att få en så god helhetsbild som möjligt har rådet träffat representanter och funktioner från många olika delar av förbandet. Tack vare detta kan Plikträdet framföra en så korrekt bild som möjligt till förbandsledningen, för att de ska kunna åtgärda de problem som Plikträdet i samråd med förbandets värnpliktiga kunnat konstatera. Upplägget möjliggör även för Plikträdet att tydliggöra vad som fungerar bra på förbandet och bör uppmuntras.

Organisation

Kvarn är en garnison utanför Linköping, uppdelat mellan Markstridsskolan, P 4 och Helikopterflottiljen. Uppdelningen medför att de olika lokala funktionerna drivs av de olika förbanden. Helikopterflottiljen bedriver enbart utbildnings- och övningsverksamhet på området och funktioner som förbandsledning, stabsfunktioner och Helikopterflottiljens försvarshälsa är i stället förlagda på Malmen inne i Linköping.

Pliktrådets uppfattning från besöket är att uppdelningen av Kvarn upplevs försvåra kommunikationen med stödfunktioner såsom Försvvarshälsan och förrådet. Exempel på en situation där friktion har uppstått är när kompaniet har äskat om en psykolog på Kvarn. Eftersom de värnpliktiga utbildas av Helikopterflottiljen så är det deras försvarshälsa som har ansvar för dem. Däremot är det P 4 som ansvarar för Försvvarshälsan vid Kvarn, så för att få en psykolog på Kvarn måste således Helikopterflottiljen gå via P 4, som då ska tilldela resurser för detta.

Vi ser också att det fysiska avståndet mellan förbandets dagliga verksamhet på Malmen och utbildningsplatsen vid Kvarn påverkar utbildningen, då de värnpliktiga har svårt att få en förståelse för helhetsbilden gällande syftet med sin utbildning och varför de är pliktade. Däremot tar vi hänsyn till att detta också kan bero på att de värnpliktiga är relativt nyinryckta och att det för vissa kan ändras under befattningsutbildningen, då de kommer ut i verksamheten.

Vår farhåga över tid är att synen på värnpliktiga, ur anställdas perspektiv inne på Malmen, kommer vara felaktig på grund av avståndet till deras utbildning och att de därför utgår från sina egna erfarenheter av den gamla värnplikten och frivillighetstiden. Detta kan i sin tur leda till att jargongen mot de värnpliktiga blir underminerande. Vi vill därför betona vikten av att de värnpliktiga får se Helikopterflottiljens dagliga verksamhet inne på Malmen, för att få förståelse för flottiljens uppdrag, och att anställda ska få se vad de värnpliktiga gör, för att skapa förståelse för dem.

Helikopterflottiljens grundutbildningsorganisation består av ett kompani utan bataljonsledning, med tre plutoner där utbildningen är förlagd på Kvarn. I år utbildas två plutoner mot befattningen flygbas-säk och en funktionspluton med blandad R3, drivmedelssoldat, helikoptermekaniker och materialmekaniker. Under befattningsskedet kommer funktionsplutonens utbildning att ske på andra förband. Flygbas-säk kommer däremot att stanna kvar på Kvarn under stora delar av sin utbildning.

Pliktrådet ser en problematik med att det saknas en bataljonsledning för grundutbildningskompaniet då arbetsbördan på kompaniet blir stor, vilket går ut över utbildningsverksamheten. De uppgifter som vi främst upplever tar tid från utbildningen är logistiska frågor om material och utrustning. Vi föreslår, i och med att antalet värnpliktiga på förbandet kommer att öka de kommande åren, att en bataljonsledning börjar byggas upp så snart som möjligt så den hinner etableras innan det kommer fler kompanier. Den nya bataljonsledningen bör sedan påbörja övertagandet av uppgifter från kompaniet. Luftstridsskolan, blivande F 16, har valt att göra detta i förberedande syfte. Där har vi sett att effekterna har varit positiva på kompani- och plutonsnivå, eftersom mycket av det administrativa arbetet har flyttats från de utbildande befälen.

Vi ser även en risk i att delar av befattningsutbildningen, för vissa av befattningarna, kommer att bedrivas på andra förband. Främst för att det kan bli otydligt för de värnpliktiga vem som har ansvar för dem, vem de kan vända sig till och hur medinflytandet ska fungera under dessa perioder.

Stora delar av befälslaget är yngre och nyexaminerade officerare med begränsad erfarenhet inom sin tjänst. För att stötta de yngre befälen har det därför anställts en HYB (handläggare yngre befäl) på kompaniet. Dennes uppgift är att stötta och utbilda befälen, främst på plutonsnivå.

Pliktrådet ser en risk med ett yngre, oerfaret befälslag när det kommer till att hantera situationer som saknar tydliga riktlinjer, till exempel hanteringen av psykisk ohälsa bland de värnpliktiga och en negativ jargong i plutonerna. Däremot ser vi att om det finns ett bra stöd runtomkring befälslagen, med erfarna individer i kompaniet som rör sig ute i verksamheten, ett nära samarbete med Försvarshälsan och en HYB så kan riskerna minimeras. Vi uppmanar däremot förbandet till att följa upp framgången med åtgärderna över tid och till att fortsätta utveckla stödet till samtliga befäl ute i grundutbildningsorganisationen.

Arbetsmiljö & säkerhet

Tillbud- och skaderapporteringen på kompaniet har brister. Det saknas kompetens i hur man ska fylla i skaderapporter till Försäkringskassan och det tar mycket tid från utbildningsverksamheten. Det finns även en viss osäkerhet kring vilka skador som ska rapporteras. Utgångspunkten för befälen är att samtliga skador ska anmälas, vilket befälen i verksamheten inte upplever fungerar på grund av mängden små skador som uppstår. Exempel på skador som kan vara svåra att bedöma, om de ska rapporteras eller inte, är en sticka i fingret och skoskav. Kompani- och plutonsbefälen önskar tillgång till tydliga riktlinjer och mallar för hur tillbuds- och skaderapporteringen ska genomföras.

Pliktrådet ser att rutinerna för tillbuds- och skaderapportering bör ändras på flottiljen. Vi föreslår att förbandet kollar på LSS rutiner eftersom vi anser att dessa fungerar bra. LSS har delat upp arbetet så att plutonchefen eller ställföreträdande plutonchef gör avvikelserapporteringen i Prio och att någon på flottilstaben tillsammans med kompanichefen sköter rapportering till Försäkringskassan. Vi rekommenderar även att utbilda skyddsassistenter i att uppmärksamma och fylla i tillbuds- och skaderapporter på pappersmallar, som sedan kan lämnas in till plutonchefen för att underlätta dennes rapportering i Prio.

Fysisk belastning

På grund av att de värnpliktiga hade inryck för två veckor sedan är det för tidigt att se en trend i antalet belastningsskador för denna omgång. Däremot fick förbandet under förra omgången kritik under GU-uppföljningen, eftersom deras belastningstrappa inte ansågs vara tillräckligt bra. I år har kompaniet därför valt att i samråd med Försvarshälsan göra en allmän belastningstrappa för samtliga värnpliktiga på kompaniet. Sedan har plutonerna tillsammans med fysioterapeuten anpassat belastningstrappan för sin pluton och den befattning som de värnpliktiga ska utbildas mot.

Försvarshälsan och kompaniledningen kunde inte presentera någon konkret data, men upplever att antalet belastningsskador ökar under bytet till befattningsbildningen och vid större övningar såsom soldatproven. De uppfattar också att det är vanligare att värnpliktiga som inte går mot flygbas-säk får belastningsskador vid dessa tillfällen och tror att det är på grund av att flygbas-säk har högre fysiska krav hos Plikt- och prövningsverket och därför bättre förutsättningar under dessa moment.

Kompaniet har införskaffat extra sulor till 90-kängan. Detta för att förebygga skador och göra skorna mer bekväma. De har även nära kontakt med fysioterapeut som kan ge ut personligt formade sulor om en värnpliktig skulle få problem med vissa typer av skador. Vi uppfattar också att de värnpliktiga har fått hjälp med att anpassa utrustning om den inte passar, till exempel stridsväst, däremot ser vi också tendenser till att enhetlighet ska gå framför funktion vid utrustnings- och materialanpassning.

En observation som Pliktrådet gjorde på förbandet var en pluton värnpliktiga som var ute och sprang, där samtliga hade mössa på sig trots att de väldigt andfådda och att temperaturen ute var 15°C. Pliktrådet vill poängtera vikten av att funktion måste gå framför enhetlighet, framför allt för att förebygga skador eftersom mycket av den utrustning som används är framtagen efter normalfördelningskurvan för män.

Psykisk hälsa

Kompani- och plutonsledningen ser att psykisk ohälsa har blivit vanligare sedan pliktens återinförande, men upplever att de kan få stöd från Försvarshälsan för att bibehålla psykisk hälsa och upptäcka psykisk ohälsa. De poängterar samtidigt att det i dagsläget inte finns någon psykolog på plats vid Kvarn. Temporärt har kompaniet löst det genom att vid behov ringa in till förbandspsykologen på Malmen och boka in samtal. Detta har inneburit att psykologen antingen har kört ut till Kvarn eller att kompaniet fått köra in den person som ska prata med psykologen till Malmen. Denna lösning fungerar som en nödlösning, men kompaniet menar på att det dels är svårt att få tid snabbt, dels tar mycket resurser att köra värnpliktiga till Malmen. Dessutom försvåras kraftigt det förebyggande arbetet mot psykisk ohälsa. I nuläget tar det oftast ett par veckor att få tid hos förbandspsykologen.

Pliktrådet betonar vikten av att ha en psykolog närvarande vid utbildningsplatsen under ett par dagar i veckan, för att hjälpa de värnpliktiga samt stödja kompaniet med förebyggande åtgärder mot psykisk ohälsa. Det finns även ett behov av en värnpliktskonsulent vid Kvarn, som kan hjälpa till med de samtal som inte kräver en psykolog. Kompaniledningen uppskattar att cirka 80 % av de samtalen som psykologen fick under senaste utbildningsåret i stället skulle kunna omhändertas av en värnpliktskonsulent/kurator.

Försvarshälsan

Befälen har högt förtroende för Försvarshälsan och upplever att de är väl insatta i verksamheten och förstår hur utbildningen ser ut. Detta ser vi som väldigt positivt eftersom det innebär att Försvarshälsan kan anpassa sättet som de framför sin information, så att det blir mottagligt för både den värnpliktiga och för befälen som leder utbildningen. Vi upplever även att de värnpliktiga har fått ett gott förtroende för Försvarshälsan, under deras första två veckor som värnpliktiga.

Under vårt besök deltog vi under delar av Försvarshälsans utbildningspass om själavård. Utbildningen tror vi är ett bra sätt för Försvarshälsan att synas och bygga förtroende, redan i början av värnpliktsutbildningen. Vi rekommenderar andra förband att ta efter detta.

Attityder

Vår uppfattning är att det inte råder attitydrelaterade problem på kompaniet; varken befäl mot värnpliktig eller värnpliktig mot värnpliktig. Pliktrådet tror att detta kan bero på att de fortfarande är i ett tidigt stadiet av utbildningen och befinner sig i så kallad "smekmånad". Kompanier har däremot identifierat några risker som kan bli problem länge fram, bland annat könsfördelningen på flygbas-säkplutonerna. De har lagt fram en plan för hur de ska hantera och förebygga problemen, med nära samarbete med NOAK och NVK-möten där samtliga plutonsförtroendevalda ska delta.

Pliktrådet upplever att kompaniet arbetar väl kring attityd och uppmanar till att fortsätta arbeta förebyggande. Detta dels genom utbildning kring värdegrund och diskussioner i grupper och plutoner om vad som är en bra attityd och jargong, dels genom att arbeta med vägarna för att lyfta problem, till exempel plutonens timme, kontaktpersoner för de förtroendevalda och genom att bygga upp ett förtroende för befälen. Vi rekommenderar även kompaniet att fortsätta arbetet med att identifiera risker som kan bli problem längre fram.

Utrustning

Vi uppfattar ingen större brist på personlig utrustning och materiel för de värnpliktiga. Däremot ser vi att tillgången till fordon för kompaniet är bristande och att detta påverkar både utbildningen och verksamhetens effektivitet. Det påverkar även kompaniets möjligheter för transporter in till Malmen, vilket försvårar den interna kommunikationen på förbandet.

Avbruten utbildning

I år har en person avbrutit sin utbildning på grund av psykiska skäl, som kan härledas till tiden innan mönstringen och kommit fram under utbildningsstart. Kompaniledningen upplever att det varje år brukar vara ett par avhopp vid inryck, på grund av tidigare problematik som inte framkommit under mönstringen.

Resor

Fram till Pliktrådets besök har de värnpliktiga bara varit hemma vid ett tillfälle och upplevde då inga problem med resorna. Information kring exempelvis milersättning sitter uppsatt på tavlorna i kassen och vår uppfattning är att både adjutanten och värnpliktshandläggaren är delaktiga i verksamheten och finns tillgängliga för de värnpliktiga när de har frågor.

Boendemiljö & vistelseutrymmen

Kasernbyggnaden är byggd 2010 och är i gott skick. Det finns tillgång till dagrum med kylskåp, mikro, kaffekokare och tv, samt separata duschutrymmen med draperi och enskilda toaletter med lås.

Logementen har plats för 14 värnpliktiga med varsitt dubbelskåp och toppskåp. Det finns tillgång till eluttag och sänglampor vid varje säng. Varje logement har ett bord med fyra stolar och en bokhylla samt några sittpallar. Det finns även källsorteringstunnor inne i varje rum.

Skåpen inne på logementen är inte fastsatta i väggen och värnpliktiga berättar att det finns risk att de välter dem, när man har bråttom och ska hämta något eller när man ska flytta på dem för att städa. Pliktrådet betonar att det är ytterst viktigt att skåpen sitter fast i väggen för att de värnpliktiga inte ska utsättas för fara inne på logementen. I år har det redan varit en olycka då ett skåp välts över en värnpliktig. Vi uppmanar även förbandet till att införskaffa civilskåp som är separata från de militära skåpen, i vilka de värnpliktiga kan förvara sina personliga ägodelar. Det är ytterst viktigt att det civila skåpet inte visiteras av befäl, för att säkerställa den värnpliktigas integritet.

Soldathemmet ligger inne på förbandet och har många underhållningsalternativ, såsom ett biorum, bastu, speldatorer, andaktsrum, bibliotek, tv och biljardbord. Det är viktigt att kompaniet fortsätter att ha en bra dialog med soldathemsföreståndaren så att soldathemmet är öppet när värnpliktiga är lediga, det vill säga helger och kvällar. Detta för att säkerställa att värnpliktiga får en meningsfull fritid.

Medinflytande

Medinflytandesystemet på förbandet upplever vi vara väl etablerat med plutonens timme, kompaninämnd och förbandsnämnd. Vi uppmärksammade att plutonens timme har med en punkt på dagordningen som kallas "rykten", där de i plutonen tar upp vilka rykten som sprids just nu. Detta för att stoppa det som inte är sant. Pliktrådet tror att detta är en bra punkt att ha med på dagordningen, som kommer att sprida den till andra förband.

Vi ser däremot att det saknas en alternativ väg för de värnpliktiga att ta upp de frågor som de upplever att de inte kan ta under plutonens timme. Vår erfarenhet från andra förband är att en värnpliktkonsulent som organisatoriskt inte ligger under kompaniet men som rör sig nära utbildningen är en bra lösning på detta problem.

Vi ser att kompaniets adjutant och värnpliktshandläggare rör sig mycket ute i verksamheten och verkar ha bra relationer till de värnpliktiga. Vi upplever att de är en viktig stödfunktion till de värnpliktiga, eftersom de känner av läget på individnivå. Däremot ser vi ett potentiellt problem med att ha värnplikthandläggaren tillika LMA. Detta på grund av att LMA ska representera den värnpliktiga i till exempel en granskningsnämnd medan värnpliktshandläggaren ska representera Försvarsmakten/kompaniet. Vi uppmanar därför förbandet att se över detta tillikauppdrag och pekar än en gång på att en värnpliktkonsulent tillika LMA fungerar väl på andra förband.

Information och mönstring

Flera av de värnpliktiga upplever att befattningsinformationen vid mönstringen var bristfällig. Flera känner sig lurade då de blev lockade att välja en viss befattning med falska löften, såsom flygbas-säk som blev lovade att utföra stora delar av sin utbildning tillsammans med hund, vilket de inte kommer att göra. För att minimera skadan av felaktig information under mönstringen rekommenderar vi att kompaniet så tidigt som möjligt presenterar befattningarna som de värnpliktiga kommer att utbildas mot och stoppar falska rykten.

Avslutning

Pliktrådet hoppas att vi med denna rapport har förmedlat våra intryck på ett konstruktivt sätt. Vi blev mycket väl mottagna under besöket, vilket var präglat av ett transparent och samarbetsvilligt klimat. Vi har förhoppningar om, och ser fram emot, ett fortsatt gott samarbete mellan Pliktrådet och Helikopterflottiljen.

Tack för ett givande besök,

Anton Hanny

Ansvarig förbandsverksamhet